

בראשית פרק לג

(א) וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות :
 (ב) וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים : (ג) והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו : (ד) וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפל על צווארו וישקוהו ויבכו : (ה) וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך : (ו) ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין : (ז) ותגש גם לאה וילדיה וישתחוין ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוין : (ח) ויאמר מי לך כל המפנה הזה אשר פגשתי ויאמר למצא חן בעיני אדני : (ט) ויאמר עשו יש לי רב אחי יהי לך אשר לך : (י) ויאמר יעקב אל נא אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך כראת פני אלהים ותצני : (יא) קח נא את ברכתי אשר הבאת לך כי חנני אלהים וכי יש לי כל ויפצר בו ויקח : (יב) ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך : (יג) ויאמר אליו אדני ידע כי הילדים רפים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן : (יד) ועבר נא אדני לפני עבדך ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני וירגל הילדים עד אשר אבא אל אדני שעירה : (טו) ויאמר עשו אציגה נא עמך מן העם אשר אתי ויאמר למה זה אמצא חן בעיני אדני : (טז) וישב ביום ההוא עשו לדרך שעירה : (יז) ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סכות : ס (יח) ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ פנעו בבואו מפדן ארם ויחן את פני העיר : (יט) ויקח את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה : (כ) ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל :

רש"י

(ב) **ואת לאה וילדיה אחרונים** - אחרון אחרון חביב : (ג) **עבר לפניהם** - אמר אם יבא אותו רשע להלחם, ילחם בי תחילה :
 (ד) **ויחבקו** - נתגלגלו רחמי כשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו : **וישקוהו** - נקוד עליו, ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי (בהעלותך ט), יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו. אמר ר' שמעון בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמי באותה שעה ונשקו בכל לבו : (ה) **מי אלה לך** - מי אלה להיות שלך : (ז) **נגש יוסף ורחל** - בכלן האמהות נגשות לפני הבנים, אבל ברחל יוסף נגש לפניו, אמר אמי יפת תואר, שמא יתלה בה עיניו אותו רשע, אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה, מכאן זכה יוסף לברכת (מט כב) עלי עין : (ח) **מי לך כל המחנה** - מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך, כלומר למה הוא לך. ופשוטו של מקרא [נאמר] על מוליכי המנחה. ומדרשו תתן של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים להם של מי אתם, והם אומרים להם של עשו, והן אומרים הכו הכו, ואלו אומרים הניחו בנו של יצחק הוא, ולא היו משגיחים עליו, בן בנו של אברהם הוא, ולא היו משגיחים, אחיו של יעקב הוא, אומרים להם אם כן משלנו אתם : (ט) **יהי לך אשר לך** - כאן הודה לו על הברכות : (י) **אל נא** - אל נא תאמר לי כן : **אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך וגו'** - כי כדאי והגון לך שתקבל מנחתי על אשר ראיתי פניך, והן חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי שר שלך, ועוד על שנתרצית למחול סורחני. ולמה הזכיר לו ראיית המלאך, כדי שיתירא הימנו ויאמר ראה מלאכים וניצול, איני יכול לו מעתה : **ותצני** - נתפייסת לי, וכן כל רצון שבמקרא לשון פיוס, אפיימיניט בלע"ז [פיוס] (ויקרא כב כ) כי לא לרצון יהיה לכם, הקרבנות באות לפייס ולרצות, וכן (משלי י לב) שפתי צדיק ידעון רצון, יודעים לפייס ולרצות : (יא) **ברכתי** - מנחתי, מנחה זו הבאה על ראיית פנים ולפרקים אינה באה אלא לשאילת שלום, וכל ברכה שהיא לראיית פנים, כגון להלך (מז י) ויברך יעקב את פרעה, (מ"ב יח לא) עשו אתי ברכה, דסנחריב. וכן (ש"ב ח י) לשאול לו לשלום ולברכו, דתועי מלך חמת, כולם לשון ברכת שלום הן שקורין בלע"ז שלוצי"ר [לשאול בשלום], אף זו ברכתי מו"ן שלו"ד [שאלתי שלומין] : **אשר הבאת לך** - לא טרחת בה, ואני יגעתי להגיעה עד שבאה לידך : **חנני** - נו"ן ראשונה מודגשת לפי שהיא משמשת במקום שתי נוני"ן, שהיה לו לומר חנני, שאין חן בלא שתי נונין, והשלישית לשימוש כמו עשני, זבדני : **יש לי כל** - כל ספוקי, ועשו דבר בלשון גאווה (פסוק ט) יש לי רב, יותר ויותר מכדי צרכי : (יב) **נסעה** - כמו (תהלים קל ב) שמעה, שהוא כמו שמע, אף כאן נסעה כמו נסע, והנו"ן יסוד בתיבה. ותרוממו טול ונהך, עשו אמר ליעקב נסע מכאן ונלך : **ואלכה לנגדך** - בשוה לך, טובה זו אעשה לך שאאריך ימי מהלכתי ללכת לאט כאשר אתה צריך, וזהו לנגדך, בשוה לך : (יג) **עלות עלי** - הצאן והבקר שהן עלות מוטלות עלי לנהלך לאט - מגדלות עולליהן, לשון (איכה ב יא) עולל ויונק, ואני יגעתי להגיעה עד שבאה לידך : (יג) **עול ימים**, (שמואל א' ו י) שתי פרות עלות, ובלע"ז אינפנטייב [יש עלך ולדות] : **ודפקום יום אחד** - ליגעם בדרך במרוצה, ומתו כל הצאן : **ודפקום** - כמו (ש"ש ה ב) קול דודי דופק, נוקש בדלת : (יד) **יעבר נא אדני** - אל תאריך ימי הליכתך, עבור כפי דרכך ואף אם תתרחק : **אתנהלה** - אתנהל, ה"א יתירה כמו (לעיל יח כא) ארדה, (במדבר ט ח) אשמעה : **לאטי** - לאט שלי, לשון נחת (ישעיה ח ו) ההולכים לאט, (ש"ב יח ה) לאט לי לנער. לאטי הלמ"ד מן היסוד ואינה משמשת, אתנהל נחת שלי : **לרגל המלאכה** - לפי צורך הליכת רגלי המלאכה המוטלת עלי להוליך : **ולרגל הילדים** - לפי רגליהם שהם יכולים לילך : **עד אשר אבא אל אדני שעירה** - הרחיב לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד סכות. אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצלו, והוא לא הלך ואימתני ילך, בימי המשיח, שנאמר (עובדיה א כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו. ומדרשי אגדה יש לפרשה זו רבים : (טו) **ויאמר למה זה** - תעשה לי טובה זו שאיני צריך לה : **אמצא חן בעיני אדני** - ולא תשלם לי עתה שום גמול : (טז) **וישב ביום ההוא עשו לדרכו** - עשו לבדו וארבע מאות איש שהלכו עמו נשטמו מאצלו אחד אחד. והיכן פרע להם הקדוש ברוך הוא, בימי דוד, שנאמר (ש"א ל יז) כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים : (יז) **ויבן לו בית** - שהה שם שמונה עשר חדש, קיץ וחורף וקיץ. סכות קיץ, בית חורף, סכות קיץ : (יח) **שלם** - שלם בגופו, שנתרפא מצלילתו. שלם בממונו, שלא חסר כלום מכל אותו דורו. שלם בתורתו, שלא שכח תלמודו בבית לבן : **עיר שכם** - כמו לעיר, וכמוהו (רות א יט) עד בואנה בית לחם : **בבוא מפדן ארם** - כאדם האומר לחבירו יצא פלוני מבין שיני אריות ובא שלם, אף כאן ויבא שלם מפדן ארם, מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך : (יט) **קשיטה** - מעה. אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למעה קשיטה (ותרגומו חורפן, טובים, חריפים בכל מקום, כגון עובר לסוחר) : (כ) **ויקרא לו אל אלהי ישראל** - לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל, אלא על שם שהיה הקדוש ברוך הוא עמו והצילו קרא שם המזבח על שם הנס, להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם, כלומר מי שהוא אל הוא הקדוש ברוך הוא הוא לאלהים לי ששמי ישראל, וכן מצינו במשה (שמות יז טו) ויקרא שמו ה' נסי, לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הנס קרא שם המזבח, להזכיר שבחו של הקדוש ברוך הוא, ה' הוא נסי. ורבותינו דרשוהו שהקבי"ה קראו ויעקב אל. ודברי תורה (ירמיה כג כט) כפטיש יפוצץ סלע, מתחלקים לכמה טעמים, ואני ליישב פשוטו ושמועו של מקרא באתי :

ספר עובדיה

(א) חזון עבדיה פה אמר אדני יקוק לאדום שמועה שמענו מאת יקוק וציר בגוים שלח קומו ונקומה עליה למלחמה: (ב) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד: (ג) זדון לבך השיאך שכני בחגי סלע מרום שבתו אמר בלבו מי יורדני ארץ: (ד) אם תגביה פנשר ואם בין כוכבים שים קנף משם אורידך נאם יקוק: (ה) אם גנבים באו לך אם שודדי לילה איך נדמיתה הלוא יגנבו דים אם בפרים באו לך הלוא ישאירו עללות: (ו) איך נחפשו עשו נבעו מצפניו: (ז) עד הגבול שלחוד כל אנשי ברידת השיאוד יכלו לך אנשי שלמד לחמד ושימו מזור תחתיך אין תבונה בו: (ח) הלוא ביום ההוא נאם יקוק והאבדתי חכמים מאדום ותבונה מהר עשו: (ט) וחתו גבוריך תימן למען יכרת איש מהר עשו מקטל: (י) מחמס אחיד יעקב תכסף בושה ונכרת לעולם: (יא) ביום עמדך מנגד ביום שבות זרים חילו ונכרים באו שערו שעריו ועל ירושלם ידו גורל גם אתה כאחד מהם: (יב) ואל תרא ביום אחיד ביום נכרו ואל תשמח לבני יהודה ביום אבדם ואל תגדל פיך ביום צרה: (יג) אל תבוא בשער עמי ביום אידם אל תרא גם אתה ברעתו ביום אידו ואל תשלחנה בחילו ביום אידו: (יד) ואל תעמד על הפרק להכרית את פליטיו ואל תסגר שרידיו ביום צרה: (טו) כי קרוב יום יקוק על כל הגוים כאשר עשית יעשה לך גמלך ישוב בראשך: (טז) כי כאשר שיתים על הר קדשי ושתו כל הגוים תמיד ושתו ולעו והיו פלוא היו: (יז) ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש וירשו בית יעקב את מורשיהם: (יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו כי יקוק דבר: (יט) וירשו הנגב את הר עשו והשפלה את פלשתים וירשו את שדה אפרים ואת שדה שמרון ובנימן את הגלעד: (כ) ונגלת החל הזה לבני ישראל אשר כנענים עד צרפת ונגלת ירושלם אשר בספרד ירשו את ערי הנגב: (כא) ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה ליקוק המלוכה:

רש"י

(א) **חזון עובדיה** - מאי שנא עובדיה לאדום ולא ניבא נבואה אחרת אמרו חכמי עובדיה גר אדומי היה אמר הקדוש ברוך הוא מהם ובהם אביא עליהם יבא עובדיה שדר בין שני רשעים אחאב ואיזבל ולא למד ממעשיהם ויפרע מעשו הרשע שדר בין שני צדיקים יצחק ורבק' ולא למד ממעשיה': (ב) **הנה קטן נתתיך** - כלפי שקראו אביו בנו הגדול ואמו בנה הגדול אמר הקדוש ברוך הוא לפני קטן הוא רבותינו דרשו קטן שלא היה להם לא כתב ולא לשון: **בזוי** - שלא היו מעמידין מלך בן מלך: (ג) **שוכני בחגוי סלע** - סומך על משענת אבותיו אברהם ויצחק והם לא יועילו לו, חגוי כמו (ישעיה יט) והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא ברייטייניא בלעז ואל תתמה על וייו של חגוי שהיא כוי"ו של קצוי (תהלים סה) וכוי"ו של כמטחוי (בראשית כא) שאין יסוד בתיבה אלא טי"ת וחי"ת: (ה) **באו לך** - עליך: **איך נדמיתה** - למה נרדמתה דומם עד שגנבו כל רצונם: **הלא בוצרים ישאירו עוללות** - ואלה לא ישאירו לך כלום כי יחפשוך ויגלו וידרשו מצפוניך: (ו) **נבעו** - תרגום יונתן איתגליין ולשון ארמית נבעו נתבקשו וכן אם תבעיון בעיו (ישעיה כא): (ז) **עד הגבול שלחוד** - אותם שהבטיחוך לעזרה באו עמד ולווד עד גבול ארצך עד הספר ששם באו עליך למלחמה ובזאת השיאוך והצליחו: **יכלו לך** - לפתותך לצאת ושוב מאחרת: לחמד שימו מזור תחתך - אף מאכלך שם לך אחיך יעקב למזור שנתן לך לחם ונזיד עדשים ועל ידו בזית הבכורה: **מזור** - חולי: (ט) **וחתו גבוריך תימן** - יחתו ויפחדו לנוס אל ארץ ישמעאל ויית ויתברון גברך יתבי ארעא דרומא: **למען יכרת** - כל איש גבור: **מהר עשו מקטל** - מרוב הרג שיבא עליכם: (י) **מחמס אחיד יעקב** - בשביל חמס שעשית ליעקב: (יא) **ביום עמדך מנגד** - שלא באת לעזור לו: **גם אתה כאחד מהם** - אעלה אני עליך כאילו אתה מן הבאים עליהם: (יב) **ואל תרא ביום אחיד** - לא היה לך (להביט) ולעמוד מנגד: **ביום נכרו** - ביום הסגירו ביד אויב הוא הבבליים וכן הוא אומר בשאול (שמואל א כג) נכרו אותו אלהים בידי הסגיר אותו בידי: (יג) **ואל תשלחנה בחילו** - אל תשלחנה ידך בנכסיו כן תרגם יונתן ומקרא קצר הוא וצריך להוסיף עליו ידך: (יד) **ואל תעמוד על הפרק** - מקום שהבורחים יוצאים דרך שם לימלט ובלשון לע"ז קוראים אותו טרו"ג (אל תעמוד על הפרק, מכאן שאסור להפסיק בק"ש בין פרק לפרק הגי"ה דר"ע): (טז) **כאשר שיתים על הר קדשי** - כמה דחדיתון על מחת טורא דקודשי: **ולעו** - כתרגומו ויסתלעמון ל' מהומה ושמוון וטירוף דעת אישטורדישו"ן בלע"ז: (יז) **את מורשיהם** - נכסי עממיה דהו מחסנין להון: (יח) **כי ה' דבר** - והיכן דבר (במדבר כד) וירד מיעקב והאביד שריד וגו': (יט) **וירשו הנגב** - ישראל שהיו יושבין בדרומה של ארץ ישראל ירשו את הר עשו שהוא במצר דרום ובני השפלה ירשו את ארץ פלשתים ואת הר אפרים ואת הר שומרון: **ובנימן את הגלעד ובני מנשה שהיתה ארץ גלעד** - שלהם יפשו להם מהלאה לגבולותיה של ארץ ישראל במזרח: (כ) **וגלות החל הזה** - תרגם יונתן עמא הדין, החל לשון חיל כמו (ישעיה לו) ויבא ירושלמה בחיל כבד דרבשקה אלא שזה חסר יו"ד ויש עוד לפרש החל הזה גלות הגיא הזה: **לבני ישראל אשר כנענים עד צרפת** - גלות אשר הוא מבני ישראל שגלו מעשרת השבטים לארץ כנענים עד צרפת: **וגלות ירושלים אשר בספרד** - שהם מבני יהודה אשר גלו לספרד הם ירשו את ערי הנגב שבדרומה של ארץ ישראל ואומרי הפותרים צרפת הוא המלכות שקורין פרנצ"א בלע"ז ספרד תרגם יונתן אספמיה: (כא) **ועלו** - שרי ישראל מושיעים בהר ציון: **לשפוט את הר עשו** - ליפרע מהר עשו אשר עשו לישראל לשפוט יושטיציי"ר בלע"ז: **הר עשו** - י"ת כרכא רבא דעשו: **והיתה לה' המלוכה** - לימדך שאין מלכותו שלימה עד שיפרע מעמלק: